

Висновки... Таким чином, на основі аналізу наукової літератури та у ході проведення науково-дослідної роботи обґрунтовано ефективність застосування імпровізаційної діяльності науково-педагогічного працівника та форм психокорекційної роботи по формуванню комунікативної компетенції у майбутнього соціального працівника. У студентів виявилися здібності вести спілкування з іншими "Я", а також вміння налагоджувати комунікації з оточенням (науково-педагогічним працівником, однокурсниками).

Література

1. Сафонова Л.В. Содержание и методика психосоциальной работы / Сафонова Л.В – М.: Издательский центр «Академия», 2006. – 214 с.
2. Психология социальной работы / [ред М.А. Гулиной]. – СПб., 2002. – 156 с.
3. Зеер Э.Ф. Психология профессионального образования / Э.Ф.Зеер – М.: Воронеж, 2003. – 243 с.
4. Даль В.И. Толковый словарь живого великорусского языка / В.И.Даль – М.: Рус. яз, 1989. – Т.2: И-О. – С.700.
5. Бакштановский В.И. Моральный выбор личности. Цели, средства, результаты / В. И.Бакштановский. – Томск. Изд-во Томского ун-та, 1977. – 200 с.
6. Наумова Н.Ф. Социологические и психологические аспекты целенаправленного поведения / Н.Ф.Наумова. – М.: Наука, 1988. – 200 с.
7. Коршунов А.М. Диагностика социального поведения / А.М.Коршунов, В.В.Мантатов. – М.: Политиздат, 1983. – 383с.
8. Психология. Словарь [общ. ред. А.В. Петровского, М.Г. Ярошевского] – 2-е изд., испр. и доп. – М.: Политиздат, 1990. – 494 с.
9. Флеминг Фанч. Пути преобразования. Общие модули процессинга / Флеминг Фанч. – Киев, 1997. – 453с.
10. Добротворский И. Новейшие психотехнологии влияния на людей / И.Добротворский. – М.: «КСП»+, 2002. – 232с.

Анотація

У статті розглядається особливості формування комунікативної компетенції у майбутніх соціальних працівників у вищому навчальному закладі. Зазначається, що саме послідовна зміна змісту імпровізаційної діяльності науково-педагогічного працівника та використання ним форм психокорекційної роботи здійснює вплив на підвищення рівня комунікативної компетенції у студентської молоді.

Аннотация

В статье рассматриваются особенности формирования коммуникативной компетенции у будущих социальных работников. Указывается, что именно последовательное изменение содержания импровизационной деятельности научно-педагогического работника и использование им форм психокоррекционной работы оказывает влияние на повышение уровня коммуникативной компетенции у студенческой молодежи.

Summary

The key problem of the article is to unveil some peculiarities of communicative competencies formation in would-be social service workers. The stress is put on the original sequence of gradual alterations within the content of improvisational teaching activities of researchers in the field of pedagogical psychology. It is shown how the appliance of psychological correction techniques causes the definite increase in the students' communicative competencies.

Подано до редакції 13.12.2009 р.

□ 2009

Ревенко В.В.

ДИДАКТИЧНІ УМОВИ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ

В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

Постановка проблеми у загальному вигляді... В умовах динамічних змін, що відбуваються в соціально-економічному й політичному житті України, актуальною є проблема підготовки майбутнього вчителя як активної, ініціативної, творчої особистості. Це спонукає педагогів до пошуку та впровадження нових видів навчання, серед яких є інтерактивне. Даний вид навчання має ряд переваг у порівнянні з традиційним, але, незважаючи на це, його впровадження відбувається з певними труднощами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Використання інтерактивних технологій у навчально-виховному процесі розглядають відомі науковці М.В.Кларін,

Л.В.Пироженко, О.І.Пометун та ін. Ряд аспектів даної проблеми стали об'єктом дослідження в дисертаційних роботах вітчизняних та російських авторів останніх років: М.І.Винокурової, Т.Н.Добриніної, О.В.Єльнікової, Р.М.Рафікової, С.М.Уткіна, Н.С.Шолохової та ін. Актуальним та недостатньо розробленим є питання визначення дидактичних умов, тобто таких чинників навчального процесу, що забезпечують ефективність впровадження інтерактивного навчання в процес професійної підготовки майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей.

Формулювання цілей статті... Метою нашої статті є спроба теоретично обґрунтувати дидактичні умови ефективного впровадження інтерактивного навчання в процес підготовки майбутніх учителів.

Виклад основного матеріалу дослідження... Під інтерактивним навчанням ми розуміємо навчання у взаємодії, спрямоване на активізацію пізнавальної діяльності студентів, що відбувається у формі діалогу(полілогу) між студентами, студентами й викладачем, студентськими міні-групами на засадах співробітництва та співтворчості. Визначальною рисою інтерактивного навчання є взаємодія, співробітництво, творча співпраця. Інтерактивне навчання має ряд переваг на відміну від традиційного навчання. По-перше, воно передбачає встановлення суб'єкт-суб'єктних відносин між учасниками процесу навчання через створення діалогічного педагогічного середовища. По-друге, воно забезпечує особистісну зацікавленість, інтелектуальний та творчий розвиток студентів. По-третє, воно сприяє більш активному включенню в роботу. Психологами доведено, що інтерактивне навчання дозволяє різко збільшити процент засвоєння матеріалу, оскільки впливає не лише на свідомість студента, а й на його почуття, волю. Найменших результатів можна досягти за умов пасивного навчання (лекція – 5 %, читання – 10 %), а найбільших – інтерактивного (дискусійні групи, практика через дію – 75 %, навчання інших чи негайне застосування – 90 %) [9, с. 11].

Безсумнівно, ефективність застосування інтерактивного навчання щодо підвищення якості професійної підготовки майбутніх учителів-словесників залежить від певних чинників, або умов. У філософії під умовою розуміють категорію, що виражає ставлення предмета до явищ, що його оточують, без яких він не може існувати [10]. Дослідження педагогів доводять, що без створення певних дидактичних умов процес навчання є непродуктивним. Так, Ю.К.Бабанський стверджує, що дидактичні умови є одним з основних компонентів процесу навчання разом з його цілями, формами та методами діяльності педагогів та тих, хто навчається, аналізом та самоаналізом результатів навчання [1, с. 12]. Вчений відносить до компоненту дидактичних умов стан навчально-матеріальної бази, відповідність її санітарно-гігієнічним нормам, характер зовнішніх впливів сім'ї, мікросередовища, стан морально-психологічної атмосфери в навчальному середовищі. Н.О.Голівер під дидактичними умовами розуміє обставини процесу навчання, які є результатом відбору, конструювання, застосування елементів змісту, форм, методів та засобів навчання, що сприяють ефективному вирішенню поставлених завдань [2].

Питання умов, що впливають на успішність організації групової роботи, висвітлювалося у працях М.Д.Виноградової, І.Б.Первіна, В.В.Котова, В.Оконь та ін. Дослідження І.Б.Первіна та М.Д.Виноградової доводять, що ефективність групової роботи залежить від таких чинників, як характер завдання, його дидактична та виховна мета, усвідомлення мети завдання, вікові особливості учнів, рівень набутих знань, умінь та навичок, розвиток комунікативних якостей. У свою чергу автори монографії "Педагогічні технології у неперервній професійній освіті" [8] вважають, що при організації групової роботи необхідно враховувати зовнішні та внутрішні умови. Зовнішні: мета, зміст завдання, зовнішні обставини, пов'язані з навколишнім середовищем. Внутрішніми чинниками є значення завдання для учнів, кількісний та якісний склад групи, характер міжособистісних відносин. Важливою умовою є підготовленість учнів до групової роботи (ставлення до вирішення завдань у складі групи, їх зацікавленість, рівень взаємовідносин в академічній групі, попередня установка на таку форму роботи) [8, с. 117].

В результаті дослідження, проведеного Т.Н.Добриніною [3, с.10], доведено, що ефективність застосування інтерактивних форм навчання в педагогічному вищому навчальному закладі забезпечується реалізацією таких дидактичних умов, як створення діалогічного простору в організації навчального процесу; використання принципів соціально-психологічного навчання в навчальній та позанавчальній діяльності; моніторинг особистісних особливостей та професійної направленості студентів; формування психологічної готовності викладачів до використання інтерактивних форм навчання, що спрямовані на розвиток внутрішньої активності студентів.

Враховуючи вищесказане, нами зроблено припущення про те, що більш ефективне впровадження інтерактивного навчання в процес професійної підготовки майбутніх вчителів гуманітарних спеціальностей можливий, якщо дотримуватися системи таких дидактичних умов:

1. Створення позитивної мотивації студентів до інтерактивного навчання.
2. Комплексне та систематичне впровадження певних інтерактивних методів.
3. Використання діалогічного підходу у процесі навчання.
4. Створення сприятливого мікроклімату в навчальному процесі

Розглянемо кожну з них більш детально.

Створення позитивної мотивації до організації інтерактивного навчання. Особливого значення в процесі навчання набуває мотивація. Під мотивацією розуміють всю сукупність стійких мотивів, спонукань, що визначають зміст, направленість і характер діяльності особистості, її поведінки.

М.І.Дьяченко та Л.А.Кандилович виділяють деякі умови, від яких залежить формування позитивних мотивів навчання [4, с. 137]. До них науковці відносять такі: 1) усвідомлення найближчих (безпосередніх) та кінцевих (перспективних) цілей навчання; 2) усвідомлення теоретичної та практичної значущості засвоєних знань; 3) емоційна форма викладу наукової інформації; 4) нарощування змісту та новизна навчального матеріалу; 5) професійна направленість навчальної інформації; 6) вибір адекватних завдань, що створюють інформаційні пізнавальні протиріччя в самій структурі навчальної діяльності; 7) підтримання допитливості та пізнавального психологічного клімату в навчальній групі.

Успішна реалізація інтерактивного навчання неможлива без створення мотивації спільної навчальної діяльності студентів, наявність якої вказує на направленість на взаємодію з партнером. Психологами з'ясовано, що в процесі виконання спільних навчальних завдань створюються сприятливі умови для розвитку мотиваційної сфери того, хто навчається. А.К.Маркова виділяє декілька типів ставлення того, хто навчається, до спільної навчальної діяльності [7, с. 86]: негативне; байдуже або нейтральне; позитивне, аморфне; позитивне, свідоме, засноване на минулому досвіді; позитивне, особистісне, дієве ставлення. Автор надає деякі рекомендації щодо формування мотивації спільної навчальної діяльності. Серед них створення ситуації задля виникнення у студентів позитивного ставлення до колективних форм роботи, ретельний підхід до підбору складу групи, правильний відбір завдань та форм колективної роботи з урахуванням принципу доступності навчання та принципу послідовності й систематичності.

Ми розділяємо позицію А.К.Маркової стосовно шляхів формування мотивації спільної групової діяльності. Ми вважаємо, що створення загальної позитивної мотивації майбутніх учителів до навчання з використанням інтерактивних технологій можливе, якщо забезпечити:

- а) наявність проблемних ситуацій;
- б) професійну спрямованість навчання;
- в) правильний розподіл студентів на групи та розподіл ролей всередині групи з урахуванням інтересів, можливостей та типу особистості;
- г) суб'єкт-суб'єктний характер взаємодії між викладачем та студентами;
- д) дотримання основних дидактичних принципів.

Комплексне та систематичне впровадження певних інтерактивних методів. Впровадження інтерактивних методів вимагає певної реорганізації процесу навчання майбутніх вчителів. На думку О.І.Пометун, „використання інтерактивного навчання є не самоціллю, а засобом досягнення тієї атмосфери в аудиторії, яка найкраще сприяє співробітництву, порозумінню і доброзичливості, надає можливості дійсно реалізувати особистісно-орієнтоване навчання” [9, с. 17]. Ми поділяємо точки зору, що ефективність застосування інтерактивного навчання в процесі професійної підготовки студентів вищого навчального закладу залежить від комплексного та систематичного використання інтерактивних методів. Як показує практика, організація інтерактивного навчання потребує ретельної підготовки до його проведення як з боку викладачів, так і з боку студентів. Наслідуючи погляди О.І.Пометун [9, с. 17] ми вважаємо, що інтерактивні методи слід впроваджувати послідовно, починаючи з найбільш простих (робота в парах, малих групах, мозковий штурм), а потім переходити до більш складних (дискусія, рольова та ділова ігри). Інтерактивні методи розуміються нами як способи взаємопов'язаної діяльності викладачів та студентів, що передбачає активний характер навчально-пізнавальної діяльності, наявність суб'єкт-суб'єктної взаємодії учасників процесу навчання на засадах співробітництва та співтворчості, та спрямована на засвоєння учнями системи знань, набуття умінь і навичок, їх виховання і загальний розвиток як суб'єктів навчального процесу. Найбільш поширеними інтерактивними методами є “мозковий штурм”, “ажурна пилка”, “мікрофон”, рольові та ділові ігри, метод незакінчених речень та ін.

Використання діалогічного підходу у процесі навчання. Особистісно-орієнтована спрямованість навчання передбачає врахування діалогічного підходу до його організації. Розробці сутності діалогічного підходу, його значущості та закономірностям присвячені дослідження В.В.Андрієвської, Г.О.Балла, О.В.Киричука, Л.В.Кондрашової, Ю.І. Машбіца, В.В.Морозова та ін.

Як вважає Л.В.Кондрашова, діалогічний підхід до навчання передбачає включення в навчальну роботу гіпотез, питань, моделей; створення образу-питання, образу, варіанту, які розхитують уявлення-штампи, виступають інструментом створення наочних образів протиріччя, парадоксів, труднощів. Автор наголошує на таких вимогах до діалогічного спілкування:

- формулювання та постановка питань проблемного характеру;

- кожне наукове поняття, теоретичне положення розглядається як діалог різних точок зору, способів розуміння та вирішення навчальної проблеми;
- наявність спілкування в системі "викладач-студенти", де формується власна позиція, погляди та переконання майбутніх педагогів;
- актуальність, злободенність та гострота навчальної проблеми як для студентів, так і для викладача, який не може пропонувати готових рішень, відомих положень, нав'язувати свою думку та спосіб рішення [6, с. 37]

Діалогічний підхід до організації навчання надає можливість студентіві посісти активну позицію, стимулює творче мислення, розвиває розумові здібності, вчить самостійно шукати вихід з проблемної ситуації, надає можливості для саморозвитку та самовдосконалення. Особливого значення навчальний діалог має для підготовки майбутніх вчителів гуманітарних спеціальностей, оскільки сприяє розвитку комунікативних здібностей, вербального інтелекту, розвитку нестандартності та креативності мислення, вчить культурі ведення бесіди.

Створення сприятливого мікроклімату(умов) під час навчання На нашу думку, існування сприятливого мікроклімату під час інтерактивного навчання можливе за умови наявності відповідного освітнього середовища. Проблема створення сприятливої етично-психологічної атмосфери навчання висвітлювалася ще в працях Я.А.Коменського, А.Дістервега, Й.Гербарта, В.Сухомлинського, К.Д.Ушинського.Сучасні науковці (С.М.Рівес, Ю.В.Сенько, Л.В.Кондрашова, О.І.Пометун та ін.) також обґрунтовують необхідність створення такого навчального середовища, що передбачає встановлення гуманітичних стосунків між викладачем та студентами, коли враховуються можливі інтереси, нахили кожного студента і створюються ситуації успіху в процесі оволодіння знаннями. Так, Л.В.Кондрашова, розкриваючи проблему шкільного середовища, дотримується думки, що "якісна освіта можлива лише при інтелектуально-емоційній взаємодії вчителя і учнів" [5, с. 43]. Автор небезпідставно вважає, що психологічно комфортне середовище визначається рівнем академічної свободи тих, хто навчається, атмосферою довіри та вільного мислення в процесі навчальної діяльності. Спираючись на думку Л.В.Кондрашової, ми вважаємо, що створення сприятливого мікроклімату під час інтерактивного навчання можливе, якщо забезпечити:

1. Відкриту позицію викладача у ставленні до студентів, демократичний стиль спілкування з ними.
2. Індивідуальний підхід до студента.
3. Емпатію, що передбачає проникнення у відчуття, думки студента, щире співпереживання.
4. Створення позитивного емоційного настрою студентів, що забезпечує результативність їх взаємодії із викладачем та один з одним під час заняття.

Висновки... Як свідчить теорія і практика, комплексне та послідовне застосування інтерактивних технологій сприяє досягненню навчальних цілей, забезпеченню інтелектуального та творчого розвитку майбутніх учителів. Перспективними напрямками подальшого дослідження цього питання є експериментальна перевірка системи дидактичних умов, що сприятимуть більш ефективному використанню інтерактивних технологій у процесі навчання майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей.

Література

1. Бабанский Ю.К. Оптимизация учебно-воспитательного процесса / /Юрий Константинович Бабанский. – М.: Просвещение, 1982. – 192 с.
2. Голівер Н.О. Дидактичні умови використання комп'ютерних технологій у процесі навчання студентів вищих технічних навчальних закладів: автореф. дис. на здобуття наук.ступеня канд. пед. наук: спец.13.00.09 "теорія навчання"/ Н.О. Голівер. – Луцьк, 2005. – 20 с.
3. Добрынина Т.Н. Педагогические условия применения интерактивных форм обучения в педагогическом вузе: дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / Добрынина Татьяна Николаевна. – Новосибирск, 2003. – 196 с.
4. Дьяченко М.И., Психология высшей школы: Учеб.пособие для вузов/ М.И.Дьяченко, Л.А. Кандыбович. – Мн.:Изд-во БГУ, 1981. – 383 с.
5. Кондрашова Л.В. Гармонізація інтелектуального та емоційного факторів навчання у забезпеченні якісної освіти учнів: Навчально-методичний посібник на допомогу вчителю-практику/ Кондрашова Л.В, Федоринова Н.Є., Міняйленко А.Г. – Кривий Ріг, 2008. – 274 с.
6. Кондрашова Л.В. Процесс обучения в высшей школе: учебное пособие/ Лидия Валентиновна Кондрашова. – Кривой Рог: КГПУ, ИВИ., 2000. –170 с.
7. Маркова А.К. Формирование мотивации учения / Маркова А.К., Матис Т.А., Орлов А.Б. – М.: Просвещение, 1990. – 212 с.
8. Педагогічні технології у неперервній професійній освіті: Монографія / С.О.Сисоєва, А.М.Алексюк, П.М.Воловик, О.І.Кульчицька, Л.Є.Сігаєва, Я.В.Цехмістер та ін. За ред. С.О.Сисоєвої. – К.: ВІПОЛ, 2001. – 502с.

9. Пометун О.І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: /О.І.Пометун, Л.В.Пироженко. – К.:Видавництво А.С.К., 2004. – 192 с.
10. Философский словарь / [ред. И.Т.Фролов]. – М.: Политиздат, 1981. – 445 с.

Анотація

У статті зроблено спробу теоретично обґрунтувати систему дидактичних умов ефективного використання інтерактивного навчання в процесі професійної підготовки майбутніх учителів.

Аннотация

В статье сделана попытка теоретически обосновать систему дидактических условий эффективного использования интерактивного обучения в процессе профессиональной подготовки будущих учителей.

Summary

In the article the attempt to substantiate the system of didactic conditions of interactive learning effective use in future teachers' training has been made.

Подано до редакції 13.12.2009 р.

Рекомендовано до друку докт.пед.наук, проф. Скиданом С.О.

□ 2009

Рябошапка І.А., Шкарапута Л.М.

АКТИВІЗАЦІЯ ТВОРЧОГО ПІДХОДУ УПРАВЛІНСЬКОГО ПЕРСОНАЛУ

ПІД ЧАС ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ ПРИ ІНТЕРАКТИВНОМУ НАВЧАННІ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Сучасний світ інтенсивно змінюється внаслідок освоювання нових сфер діяльності, відкриття нових можливостей. Політичні й соціально-економічні проблеми на всіх рівнях існування дедалі стають все складнішими. Отже й їх розв'язання вимагає неабияких навичок, знань, пристосованості та високого ступеня адаптивності до швидкоплинних нововведень. Це висуває більш високі вимоги та стандарти до сучасних спеціалістів у різних галузях, а насамперед до нового покоління управлінців, бо процеси прийняття рішення здійснюються на кожному етапі управління. Варіативність рішень і шляхів управління, гнучкість та неординарність господарських комбінацій, унікальний характер кожної ситуації – специфіка сучасного менеджменту. Тому упор в діяльності менеджерів робиться не на стандартні рішення, а на здатність швидко і правильно оцінити реальну господарську ситуацію і знайти той єдино можливий в даному становищі підхід, який є в конкретних умовах оптимальним.

Навчання управлінців вимагає нових форм і підходів, головною метою яких має стати розвиток творчих здібностей сучасних менеджерів. Так, більшість дослідників в галузі менеджменту серед головних рис характеру менеджерів виділяють творчий характер мислення [6, с. 10], творчість та здатність до інновацій [1, с. 29], творчу діяльність, здатність бути ініціатором, пошук та висування нових ідей і постійне пристосування до різноманітних впливів [9, с. 20-22], творчий підхід до вирішення проблем, творчий потенціал, здібності до новацій [8, с. 169].

Для того, щоб внутрішньо відповідати сучасній дійсності, фахівець має не просто адаптуватися до нової ситуації, а й бути спроможним змінювати її, змінюючись при цьому сам, бути конструктивно і творчо мислячою особистістю, яка припускає безліч істин і яка шанує позицію іншого. Звідси і виникає особливий інтерес до досліджень, що присвячені формуванню активної творчої особистості, механізму творчого мислення в період неперервної освіти" [3, с. 77].

Серед сучасних методів навчання, які використовують з метою розвитку стратегічного мислення та формування активної творчої особистості велика питома вага належить інтерактивним методам – роботі в номінальних групах, діловим іграм, дискусіям в групах. Так, при підвищенні кваліфікації керівників і фахівців ВАТ "Укртелеком" у філії "Центр післядипломної освіти" (ЦПО) напрацьований певний досвід навчання дорослих, тобто навчання, зорієнтованого на активну участь самих слухачів у навчальному процесі.

Головною метою ЦПО є сприяння вирішенню головних завдань Укртелекому, у тому числі шляхом формування активної творчої особистості, формування творчого мислення працівників товариства, націленого на вирішення стратегічних завдань, які стоять перед товариством.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Існуюча джерельна база з проблеми формування активної творчої особистості, формування творчого мислення працівників представлена різноманітними підходами, серед яких психолого-педагогічні основи розвитку творчої особистості (Б.Г.Ананьєв, В.І.Андрєєв, Л.І. Божович, О.І.Виговська, С.У.Гончаренко, І.А.Зязюн, Н.Л.Коломінський,